

Др Миленко Крећа*

РАДОСЛАВ СТОЈАНОВИЋ
(1931 2011)

Тридесетог августа ове године Правни факултет је остао без свог угледног професора и бившег шефа Катедре за Међународно право и Међународне односе, професора Радослава Стојановића. Рођен је у Вранићу 2. априла 1931. године. Дипломирао је на Правном факултету 1960. године са одличним успехом. Докторску дисертацију *Политика силе и неразвијене земље у савременим међународним односима* одбранио је октобра 1965. године. Новембра 1960. изабран је за стручног сарадника на Катедри за међународно право и Међународне односе, а маја 1965. за асистента. За доцента на предметима Међународно јавно право и Међународни односи изабран је 1969. године, а за ванредног професора 1978. године. У највише академско звање – звање редовног професора биран је 1984. године.

Свој таленат и научни ентузијазам подарио је превасходно науци о међународним односима. Из великог броја радова, својом специфичном тежином издвајају се четири дела монографске природе.

Коауторски уџбеник *Међународни односи* представља пионирски рад из ове важне и деликатне политиколошке материје. Професор Стојановић се, у делу уџбеника који је написао, бавио неколиким питањима:

- епистемолошким и методолошким питањима науке о међународним односима;
- развојем науке о међународним односима;
- савременим струјањима и теоријским правцима у науци међународних односа.

Савремене теорије међународних односа Стојановић је класификовао у четири основне групе: 1. историјско-социолошка школа

* Аутор је редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду.

која обухвата теорије силе, реалистичке и институционалистичке; 2. психолошке теорије унутар којих се посебно истичу инстинктивистичке и бихевиористичке; 3. функционалистичке теорије; 4. марксистичке теорије.

Посебну пажњу професор Стојановић је посветио феномену међузависности у коме види основу савремених међународних односа. У анализи међузависности полази од чињенице да су међународни односи у крајњој анализи односи између глобалних друштава територијалног типа међусобно политички разграничени. Политичко разграничење јединствених природних услова за развој материјалне производње рађа међузависност која, варирајући по облицима и степену, поспешује процесе сарадње или сукоба између држава.

Одлучивање о спољној политици унутар тадашњег политичког система бивше СФРЈ је предмет монографије *Југословенски федерализам и спољнополитичко одлучивање* (1981). За полазну претпоставку је узео да је федерализам облик политичког организовања хетерогених друштвених група у једну државу па, отуда, федеративну државу сматра „друштвом друштава“ које *in foro externo* наступа као једно друштво и једна држава. Као особеност спољнополитичког одлучивања по Уставу из 1974. године, он карактерише увођење надлежности република и покрајина у област спољнополитичког одлучивања и њиховог непосредног укључивања у међународне односе. То се посебно огледа у праву представљања и закључивања међународних уговора. Наиме, Уставом из 1974. године уведена је непосредна надлежност република и покрајина у процесу закључивања међународних уговора на тај начин што је од њихове сагласности зависило да ли ће неки уговор бити склопљен или не. То је јединствен случај у пракси федералних држава. Стојановић је с правом указао на опасност оваквог решења које је, уосталом било један од катализатора дезинтеграције бивше СФРЈ.

Монографија *Сила и моћ у међународним односима* (1982) на неки начин заокружује систематску обраду феномена силе и моћи у међународним односима којим се Стојановић бавио од самих почетка свог научног рада. Квалитет његовог приступа огледа се у томе што настоји да силу и моћ објасни у друштвеном контексту историје, побијајући тако раширена теоријска одређења која силу везују за природу човека и друштва, вечите и судбинске пратиоце историје. У том смислу, професор Стојановић раздваја појмове друштвене и политичке моћи. Налази да је друштвена моћ иманентна човеку јер садржи у себи способност стварања, а политичка моћ, поред способности стварања, обухвата и способност разарања. То прерастање друштвене у политичку моћ, он објашњава појавом неједнакости између људи и друштава. Неједнакост је, према његовом мишљењу,

историјски настао однос те, према томе, и политичка моћ је само историјска категорија, а не категорија иманентна човеку и друштву.

Фундаментално питање, које је одувек заокупљало умове окренуте идеји уређене и праведне међународне заједнице, је како искључити силу из међународних односа. С обзиром на став по коме се сила јавља услед неједнакости између територијалних друштава, Стојановић сматра да ће сила нестати када територијално одређење човека и друштва буде превазиђено. Овај закључак је релевантан само у односу на силу која је историјски до сада позната али не и на односе који би настали након детериторијализације људских друштава.

У фокусу његовог научног интересовања нашла је своје место и спољна политика Европске уније. Монографија *Спољна политика Европске уније* (1978), за коју Стојановић каже у претходним напоменама да је уџбеничког карактера, настала је на основу предавања које је држао на специјалистичком курсу последипломских студија из Европског права на Правном факултету Универзитета у Београду у школској 1997/98. години. Монографија има два дела. Први је посвећен еволуцији интеграције Западне Европе после Другог светског рата у контексту глобалних међународних политичких односа. Други део тиче се стварања и функционисања Европске уније и анализе агенде 2000. Он у закључку наводи да је транзиција Централне и Источне Европе у политичке и економске системе компатибилне са системима у Европској унији сложен процес. Подразумева промене у широком луку, од јачања демократије и грађанског друштва, преко здравих макроекономских политика, приватизације и реструктурирање индустрије, до правних и институционалних промена, те либерализације трговине. Основна одговорност у овом процесу лежи на самим државама које су декларисале политичку намеру да се укључе у Европску унију. Подршка институција Уније, договорена стратегијом у Есену, само је додатна подршка. Уз анализу агенде 2000, он даје и преглед стања у појединим државама Централне и Источне Европе.

Располагао је и завидним организаторским способностима. Иказао их је, можда, на најбољи начин делујући као заступник Србије у спору између Босне и Херцеговине и Србије пред Међународним судом правде.

У сећању ми је остала слика о узбуђењу које га је обузело при уласку у Велику судницу светског Суда. Узбуђење због тежине и деликатности изазова који је стајао пред њим, као заступником Србије. Узбуђење је нестало је када је зналачки и компетентно почео с излагањем о историјском контексту сукоба у Босни и Херцеговини, које је послужило као оквир за елаборацију правних аргумена-

та заступничког тима током усмене расправе у целини. Заступнички тим Србије је наступао као складна целина иако састављен, на једној страни, од младих правника од којих је већина први пут крочила у Велику судницу светског Суда и, на другој страни, корифеја међународног права и међународне адвокатуре попут професора Јана Браунлија.

Истовремено с функцијом заступника Србије у споровима пред Међународним судом правде, обављао је и дужност шефа дипломатске мисије Србије у Хагу. И то у периоду када је посао шефа мисије, сам по себи био деликатан задатак, постао деликатнији, јер је поред стандардних дипломатских активности у билатералној равни, подразумевао и активности које су се тицале Трибунала у Хагу.

Професор Стојановић је оставио дубок траг и у друштвеном животу Факултета. Својом непосредношћу, дружељубивошћу и отвореношћу пленио је срца студената и чланова колектива. Живео је пуним плућима, окренут како науци, тако и животним радостима које су га испуњавале.

Његов одлазак можда најбоље илуструје бруталну и немилосрдну моћ смрти. Животна снага и енергија које су га дуго красиле и чиниле саму супстанцу његовог бића, изчилеле су у кратком времену пред насртајем болести.

Својим научним радом, посебно пионирским доприносом у развоју науке о међународним односима, обезбедио је истакнуто место у српској науци на понос своје породице и драгоцену корист и инспирацију долазећим научним посленицима.